

Google keresés

 Web Kerikata.hu

AdChoices ▶

Interneten keresztül nem lehet egymásra kacsintani? ;-)

(Kooperatív pedagógiai stratégiák az iskolában II., Szerk.: Dr. Vastagh Zoltán,
 JPTE-Tanárképző Intézet, Pécs, 1996. 109-116. o.
 és átdolgozva
 In: Internet Kalauz, II. évf. 10. szám, (október) 58-60. o.
 — <http://www.ikalauz.hu> —)

© 1996 Ambrus Attiláné Dr. Kéri Katalin egyetemi docens

I. A harmadik információs forradalom



Napjainkban az emberiség a világtörténelem harmadik információs forradalmát éli. Bár az információáramlás történetében fontos megállót jelentett a rádiózás és televíziózás is, az írás és a könyvnyomtatás feltalálása után a számítógépek tér- és időbeli korlátokat leromboló működése változtatja meg forradalmian a világot.^[1] Az 1990-es években a számítástechnika szakemberei a számítógépek 5., sőt 6. generációjáról beszélnek már,^[2] és egyértelműen leszögezik, hogy a XX. század utolsó évtizede a hálózatoké, amelyek egyre nagyobbak, átfogják az egész Földet, és gépek millióit kötik össze.^[3]

A számítástechnikával kapcsolatos pedagógiai kutatások nem újkeletűek. Néhány évtizeddel ezelőtt kezdtek sokasodni azok a tanulmányok, amelyek a gép által segített (vezérelt) tanítás módjait és eredményeit foglalták össze.^[4] Évtizedünkben is a z informatika iránt érdeklődő legtöbb pedagógiai kutató, tananyag- és multimédia-fejlesztő erre a problémára figyel. Mivel a fejlődés rendkívül felgyorsult a számítástechnika terén, valóban jogos a kérdés, hogy mennyiben segíthetik a tanulást a számítógépek.^[5]

Jelen tanulmányomban azonban egy másik kérdéstről szeretnék beszélni, mely talán kevésbé időszerű ma még, de a felgyorsult változások óvatosságra intenek. Arról szeretnék írni, hogyan függ össze az informatika fejlődése a gyermekek és ifjak kapcsolatainak, kommunikációs formáinak átalakulásával. Bár valószínűleg az általános iskolai pedagógusok többsége úgy véli, szinte felesleges ilyesfajta kérdésekről beszélni, mégsem haszontalan az előrelátás. A legújabb adatok szerint az Internet multimédiás részét, a WWW-t használók között a világon kb. 1,5%, Európában kb. 0,5% a 11 és 15 éves kor közötti felhasználó.^[6] (Magyarországi adatokat nem ismerünk.) Ez ugyan alacsony arány, ám nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt, hogy a hálózat használóinak kb. 12%-a a következő korcsoport (16 és 20 év közöttiek) köréből kerül ki, és 21-25 éves kor közötti a felhasználók egynegyede. A másik tény pedig az, hogy az iskolák számítógépekkel való ellátása gyors ütemben halad előre, és egyre nő a magánlakásokban levő gépek száma és kapacitása is. Bár számszerű jóslásokba nem bocsájtkozhatunk, annyi mindenképpen előre látható, hogy a közeljövőben lényegesen növekedni fog a gyermekkorú felhasználók köre Magyarországon is.

II. Új kommunikációs formák

A technikai fejlődés olyan új kommunikációs lehetőségeket teremtett az ezredvég embere számára, amilyenekről korábban csak a sci-fi irodalomban olvashattunk.

1. Az elektronikus levél (E-Mail) az olcsó és egyszerű üzenetváltás lehetőségét kínálja.
2. A hálózat segítségével mód nyílik a világ különböző helyein működő számítógépek összekapcsolására.
3. Tanulók és kutatók nagy örömeire könnyedén megoldható az adatbázisok file-ként történő átvitele (FTP), és
4. mód nyílik a kontinensek, városok stb. közötti üzenetváltásokra beszélgetőcsoportok (discussion groups) vagy hírcsoportok (newsgroups) segítségével, és ezzel még nem szóltunk valamennyi új lehetőségről.^[7]

Ami témánk szempontjából, a gyerekek és ifjak szokásait illetően legfontosabb ezek közül, az a „online”, valós időben történő kapcsolattartás. Azok a tízenévesek, akik napjainkban otthon vagy az iskolában vagy éppen a szaporodó „cyber”-kávéházak egyikében belépnek az IRC-rendszer valamelyik beszélgetőcsatornájába, másodpercek alatt szerezhetnek maguknak vadidegen magyar vagy külföldi beszélgetőtársakat. A rendszer használata egyszerű, valóban „minden gyerek tudja”, aki a gép közelébe kerül: néhány angol parancsszót kell csupán megfelelő sorrendben begépelni, és máris hozzá lehet szólni bárkinek a gondolataihoz. A képernyőn szaladó mondatok megállíthatóak, visszahívhatóak és lemezre menthetőek.

Gondoljuk csak meg, mekkora eltérés ez a hagyományos a levelezéshez vagy beszélgetéshez képest, akár hátrányait, akár előnyeit szemléljük! Az IRC rendszeren belül kialakíthatóak saját beszélgető-csatornák, amelyekre csak a „megfelelő” személyeket engedi be a csatorna felügyelője.

III. Számítógépes újságok



E helyen nem a napilapok és magazinok hálózaton át elérhető változatáról kívánok szólni, hanem azokról a fiatalok által programozott, szerkesztett, írt, terjesztett lapokról, amelyek csakis számítógép képernyőjén át olvashatóak, hallhatóak.

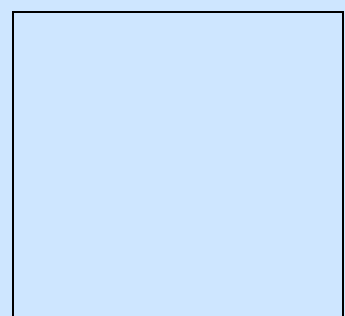
Magyarországon több tucatnyi hosszabb-rövidebb életű szoftver-magazin létezik.^[8] A z elsők a z 1990-es évek elején keletkeztek. Általában elmondható ezekkel kapcsolatosan, hogy ingyenesen terjednek, eleinte a lemezeket adták kézről kézre a fiatalok, aztán postai úton küldözgették, manapság pedig több már az Interneten keresztül is olvasható. E lapok tehát nem kereskedelmi céllal készülnek, inkább az ifjúság egyik sajátos önkifejezési módjának és kapcsolatteremtési próbálkozásának tekinthetők. 13-25 év közötti tanulók (*szinte kizárólag fiúk*) készítik és olvassák ezeket a magazinokat. A kezdetben néhány oldalnyi szövegből és képből álló lapok több esetben tetemes méretűvé nőttek ki magukat a hónapok-évek során, hiszen a terjedelemnek szinte semmi sem szab határt ma már.

A magyar fiatalok körében egyik legismertebb manapság a Terror News című magazin, mely 2 Megabyte körüli terjedelemben jelenik meg havonta, színes és mozgó ábrákkal, fotókkal és zenékkal. (*Általában 1 db. 3,5" lemezre tömörítik, hogy terjesztése könnyebb legyen.*) Egészen bizonyos, hogy sok tanár megdöbbenne, és átértékelné véleményét diákjairól, ha néhány órán át elmélyedne ezen vagy más újság hasábjain. A fiataloknak ez olyan „szabad tér”, ahol bármiről elmondhatják a véleményüket, korlátozások nélkül hozzászólhatnak a z őket érdeklő különféle témákhoz (*nincs cenzúra, semmibe nem szólnak bele a felnőttek, szemben például egy sulijújsággal...*). A gyerekek és ifjak magukhoz hasonló korú fiatalokkal követhetnek ismeretséget a gép segítségével. A TN témakörei közül néhány, bizonyítandó a sokszínűségét: számítógépes cikkek, hírek; humoros oldalak; irodalmi alkotások; képek, zeneszámok, filmkritikák, és egy sajátos, sokak által kedvelt „rovat”, melynek címe (*minden szépítés nélkül*): „Nők, szex, buli”.^[9] (*A TN sajnálatos módon azóta már megszűnt 1997 második felében a 79 számmal. – Ambrus A. megjegyzése.*)

A szoftver-újságok olyan sokszínűen és mélyen vallanak a mai tizen (*huszon*) évesek gondjairól, életéről, mint semilyen más írott dokumentum. Aki nem találkozott ezen újságokkal, lehet, hogy el sem tudja képzelni, mi mindent gondolnak a diákok a szerelemről, a katonaságról, a világot fenyegető ökológiai és egyéb veszélyekről, a pénzről, az emberi értékekről. Számítógépes formában megírni a véleményt – ez valami teljesen új megnyilvánulási forma a gyerekek számára. Könnyebb (*nyelvileg és lelkiileg*), mint szóban elmondani valakinek a gondokat; szórakoztató, hisz mások is „ilyeneket” írnak, és önmegvalósítás is egyben – még akkor is, ha ennek értéke néha vitatható és megkérdőjelezhető. Tudomásul kell vennünk, hogy tendenciózusan és hatványozottan nő azoknak a fiataloknak a száma, akik órákon át némaságba burkolózva ütik a billentyűzetet és bámulják a monitort, ám eközben másokkal „beszélgetnek” és új ismereteket szereznek.

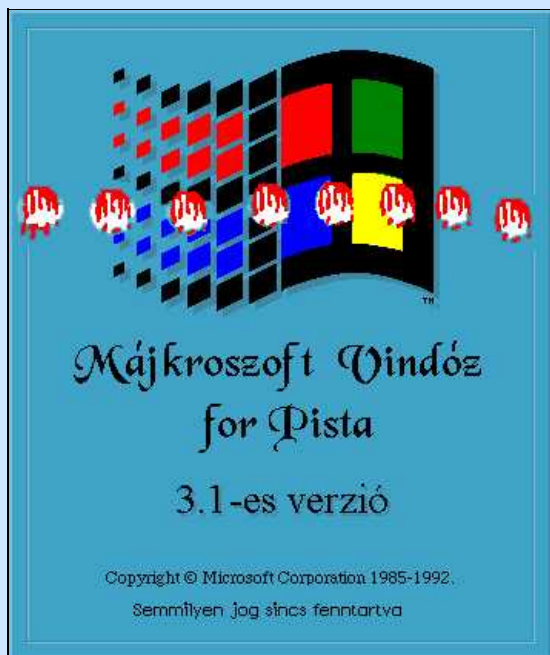
IV. Partik

A személyes találkozás, ismerkedés fontossága (*egyelőre*) még alig veszített erejéből. Évtizedünk végén azonban megfigyelhető, hogy a baráti (?) társaságok úgy alakulnak ki, hogy egy-egy számítógépes beszélgetőcsatorna résztvevői vagy egy szoftver-újság állandó írói-olvasói-levelezői személyesen is összeismerkednek. Ez gyakorta úgynevezett „partikon” történik, amely összejövetelek külföldön éppoly népszerűek és elterjedtek, mint hazánkban. A legnagyobb magyar partikon idegenekkel és számítógép segítségével szerzett „ismerősökkel” lehet találkozni, és eszmét cserélni a világ dolgairól – persze, elsősorban számítógépes újdonságokról. Az országos partik kínálnak lehetőséget a z önálló alkotások (*demo-k*) bemutatására, a versengésre. Egyik népszerű számítógépes magazin szerint 15-25 év közötti a partikra járók életkora, és általában péntektől vasárnapig gyűlnek össze valahol, Budapesten vagy valamelyik vidéki városban.^[10] Újabbban kezdenek sokasodni az



„IRC-bulik”, amelyeket általában magánlakásokban rendeznek, 10-12 fő részvételével, akik egy-egy levelezési csatorna „beszélgetőtársai”.

V. Az új kommunikációs formák előnyei és hátrányai



Bár több felnőtt szerint a fentebb említett jelenségek aggasztónak tűnnek, azt nem lehet kétségbe vonni, hogy a máris felismert hátrányok mellett előnyei is adódnak az új kommunikációs formáknak. Ezek közül az egyik feltétlenül a sokoldalú ismeretszerzés. A mellőnyök és hátrányok egymástól nem elválaszthatóak, ezért ebben az esetben is igaz, hogy mindez káros is lehet. A sci-fi irodalom kedvelői (*így a fiatalok*) körében kedvelt író, Stanislaw Lem például nemrégiben azt nyilatkozta egy interjú során, hogy „az ember nem tud mit kezdeni az információáradattal. Agyunk és érzékszerveink kapacitása még mindig ugyanakkora, mint a kőkorszakban, százezer évvel ezelőtt. És manapság hirtelen ránk zúdul ez a roppant információtömeg.”^[11]

Pozitív vonás, hogy a számítógép új felhasználási módjai alkotásra ösztönöznek, de nagyon is jogosult a pedagógusok aggodalma a manuális cselekvés, a sokszínű alkotás tévesztése miatt.

Ami a nyelvi következményeket illeti, talán leghosszadalmasabban lehetne írni a hatásokról. (*Valószínűleg a közeljövőben sokasodni fognak az ezzel a témával foglalkozó kutatások.*) A diáknyelv megfigyelhetően új kifejezésekkel bővül, ám ez leginkább a z angol eredetű (*számítástechnikai*) szakszavak beáramlását és sokszor elferdített használatát jelenti.^[12] A fiataloknak szóló magazinokban egyre gyakoribbak az ilyesféle mondatok:

„Ma a swapperek helyét a sysopok veszik át, akik a ma oly divatos BBS-eken keresztül importálják/exportálják a scene stuffokat.”^[13]

(*Nem csoda, hogy a számítógéphez nem értő pedagógusok utolsó csepp, lelkesedése is elszáll, hogy számítógéppel foglalkozzanak...*) Továbbá teljesen megoldatlan a z a probléma, hogy az írásos kommunikáció nem tudja közvetíteni a beszédet kísérő különböző jelzéseket,^[14] a mimikát, a testtartást, a gesztusokat. Így valóban szinte bármit lehet írni, ám a mondanivaló csak üggyel-bajjal nyomatékosítható, és az érzelmek kifejezése meglehetősen nehéz.

A számítógépes kommunikáció ugyan egyrészt segíti barátságok kialakulását, ugyanakkor fennáll az a veszély, hogy a serdülő tudomást sem vesz körülötte élő (*ülő*) kortársairól – legalábbis akkor nem, ha nem értenek a géphez vagy nem követik kellő gyorsasággal a számítógépes fejlődést. A nemek közötti kapcsolatoknak egyértelműen nem kedvez a gép, hiszen lányok csak elenyésző számban élnek jelenleg ezen új kommunikációs lehetőségekkel. Ez amiatt is nagyon káros lehet, mert a nő és a szerelem, mint érték a kamasz fiúk között leértékelődik, hiszen lányokról még szépen beszélni sem igen „divat” fiúk körében, nemhogy írni... A lányok pedig szinte be sem kapcsolódnak ezen újságok, levelezőcsatornák körébe, illetve kialakítják saját köreiket.

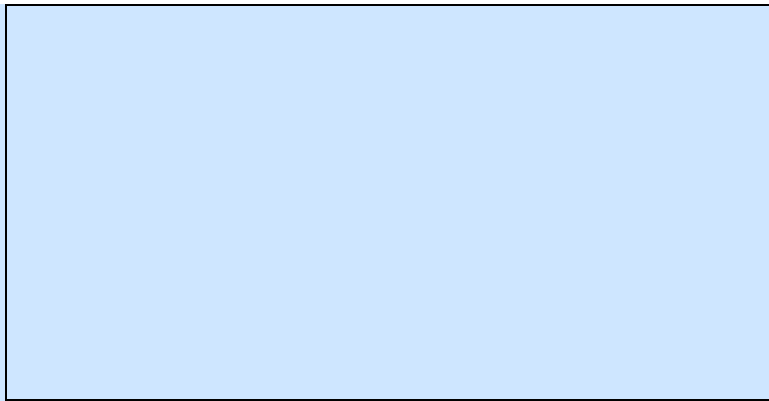
Nagyon káros az a jelenség, amelyről sokat tudnának beszélni számítógépet rendszeresen használó gyerekek szülei, tanárai, és amellyel kapcsolatosan megszülettek már világszerte az első tanulmányok: a gyermekek (*és felnőttek is*) számítógép-függővé válnak. Ez azzal jár, hogy mozgásuk szegényebbé válik, nem mennek ki a szabadba, nem beszélgetnek, ezért szóbeli kifejezőkészségük alig fejlődik. Gondoljunk csak meg, amikor a számítógép még nem volt több, mint információ-szolgáltató és tároló adatbázis, műveleteket végző masina, játéklehetőségek tárháza, már akkor is sok gyermek rabjává vált, éppúgy, mint a televízió. Most pedig a számítógép arra is számtalan lehetőséget ad, ami egykor „fegyver” lehetett vele szemben: barátkozni és cseverészni lehet valós időben a segítségével!

Rendkívüli vonzerőt gyakorol a fiatalabb korosztályokra az új kommunikációs formák mindegyike amiatt is, mert felelősség nélkül lehet mondani bármit, gyakran mások (*felnőttek, pl. az apa*) felhasználói neve mögött megbújva. Lehet csúnyán beszélni (*egy-egy újságok és levelező-csatornák esetében ez szinte „erény”*), és lehet fülleneni is, hiszen a levelek, cikkek olvasói gyakorta több száz km-rel odébb vannak, és sosem lesz lehetőségük ellenőrizni az állítások igazságtartalmát.

Egy Internettel foglalkozó cikk szerzői szerint „a virtuális közösségben tulajdonképpen mesterségesen létrehozott személyiségek léteznek.”^[15]

Az Interneten és a szoftver-újságok oldalain nem a megszokott kategóriák szerint ítélik meg az embert. Mit sem számít a kinézet, az öltözködés, a származás, a pénz, hiszen ezek nem is derülnek ki általában a csak számítógéppel kommunikáló emberekről. A cyber-térben mindenki annyit mutat meg magából, amennyit akar, tetszés szerint elkendőzhet tulajdonságokat és kitalálhat magáról nem létező „jellemzőket” – legfeljebb vigyáznia kell, hogy ne „azonosítsák” egy partin.^[16]

VI. Mit tehet a pedagógus?



Semmiképpen nem azt, hogy tanítványait (*saját gyermekeit*) eltiltja a számítógép használatától. Ellenkezőleg. Azzal kell kezdenie, hogy maga is leül a gép mellé, és megpróbálja megérteni, milyen lehetőségeket hordoz és milyen veszélyeket rejt a felnövekvő generáció szempontjából az informatika. Mindez annál is inkább fontos, mert a gyerekek egy része rendkívüli maradiságnak tartja, hogyha a „felnőtt” nem ért a géphez. Régimódinak tartott felnőttekkel pedig egy kamasz sem fogja megosztani sem számítógépes sem hétköznapi problémáit.

A pedagógus legfontosabb feladata az, hogy minden erejével és tudásával megpróbálja tanítványait ráébreszteni a világ ezerszínűségére és szépségeire, és a számítógépes információszerzés mellett sok más lehetőséget is fel kell mutatni. A közeljövőben olyan didaktikai problémák fognak felmerülni, amilyenek korábban egyáltalán nem léteztek. A számítógép akkor lesz segítség és nem gát, ha a gyerekeket megtanítjuk gondolkodni, és ráébresztjük őket a felfedezés, az alkotás örömeire.

„Miért kellene a »zenélés öröme« a »zene élvezetével« helyettesíteni? Miért kellene a gyermeket a természettudományok és a matek »élvezetére« tanítani, amikor tulajdonképpen sokkal nagyobb örömmel (*amellett jobb hatásfokkal*) tudna egész világokat alkotni?

Ami a biológiában és az emberiség más nagy tudományos rendszereiben igazán lényeges, azt nem lehet gyorspostán »kikézbcsíteni«. Meg lehet viszont tanítani a diákoknak – amennyiben közvetlen kapcsolatba hozzuk őket a »létezés nagy láncolatával« –, hogy belsőleg fejlesszék ki magukban azokat a struktúrákat, amelyek a nagy hatású eszmék hordozásához szükségesek.” – olvashatjuk egy amerikai iskolakísérlet tanulságai között.^[17]

A tanárnak – szülőnek – igazi partnernek kell lenni a gyerekek életében, ma sokkal inkább, mint bármikor. Kisgyerekkortól úgy kell nevelni a gyerekeket, hogy felnőve a számítógépet ne a világgal azonosnak véljék, hanem csak egy eszköznek a világ megismeréséhez.

Talán kissé komor képet rajzoltam a fentiekben, de a helyzet nem egyszerű, és számos újonnan felmerült probléma megoldásra vár. az időnk pedig kevés, hiszen már kopogtat az ajtón a XXI. század új ismeretszerzési (*szórákzás*) módja, a virtuális valóság...

Szakmai segítő:

Ambrus Attila József
(ambrusa@btk.pte.hu)

A cikkben szereplő lemezújságok közül a
a Dimenzió nevű tudományos-ismeretterjesztő (*moderált!*) újságot
az érdeklődők on-line is megtekinthetik az alábbi URL címen:
<http://www.iqdepo.hu>

JEGYZETEK

1. A harmadik hullám (*In: Heti Világgazdaság, 1996. febr. 17.*) 85. o.
2. Pl.: IBM PC XT/AT kezelése (*BINOM BT., Bp., 1992.*) 10. o.
3. Bakonyi Géza-Drótos László-Kokas Károly: Navigáció a hálózaton (*IIF, Bp., 1994.*) 3. o.
4. L. pl.: Walter R. Fuchs: Az új tanulási módszerek (*KJK, Bp., 1973.*)
5. E témáról olvasható érdekes tanulmány pl.: alan C. Kay: Oktatás: a szellem gépe vagy a gép szelleme (*In: Tudomány, 1991. nov.*) 88-95. o.
6. Lőke András: Felhasználói statisztika – A legelésző elit (*In: Heti Világgazdaság, 1996. febr. 17.*) 61. o.
7. Kisszótár kezdőknek (*In: Heti Világgazdaság, 1996. febr. 17.*) 59. o.
8. Pl.: Armed & Deadly, Bad News, Booster, Brain Browse, Censor, Channel, Contrast, CoderMag, Cult, D-Mag, Daskmig Illusions, Das Bootsector, Death Bringer, Dissonance, Digital Underground Association Mag, Danger News (*TN Iopás*), **Dimenzió**, Free Style, Flash, Fun News, Fusion, The Garden Party, Genetic Dreams, Guide, Hektor, Happy News, Hoax Magazine, Hulladék, Infused Bytez, Imphobia, Infinity, Insane Reality, Kendermag, LBA, Mental Scream, CLI, New World Order, Sanity, Other Side, Pain, Parrot, Perfact magazin, Post Office, Public Incantation, Pulse, Pussy erotic magazin, Radical diskmag, Ruppy News, Runtime, Scanline, Scanner, Scenial, Sledge Hammer, Solaria, Stuart the Fish, Synopsis, Terror News, Titanic, Top Secret, Unreal, U.S.Navy, Voxel, Yahoo, ZigZag, ...
9. Jelen tanulmány szerzőjének számtalanszor megfordult a fejében, hogy azok a felnőtt kutatók, akik a diákéletmóddal, a diákok egészségével, a

diákokat fenyegető veszélyekkel foglalkoznak, egyik legfontosabb forrásukat nem találják meg, ha nem élnek ezen „újságok” olvasásával.)

10. Oravecz Richard: A számítógép örültjei (In: *CHIP Magazin*, 1996. jún. VIII/6.) 76-77. o.
11. Az ember a számítógép foglya lesz – Interjú Stanislaw Lemmel (In: *CHIP Magazin*, 1996. ápr. VIII/4.) 20. o.
12. A helyzet bonyolultságát ugyanakkor jól mutatja az a tény, hogy e tanulmány készítője sem tud eltekinteni bizonyos angol kifejezések használatától, hiszen nincs egyértelmű és elterjedt magyar fordításuk.
13. Oravecz R. i. m. 76. o.
14. Galántai Zoltán – Komáromy Gábor: „Valahol az Interneten mindig ősz van” – Netikett vagy anarchia (In: *Új Alaplap*, 1996. márc.) 4. o.
15. Galántai Z. – Komáromy G. i. m. 6. o.
16. Hogy mindez mennyire igaz, bizonyítja az a tény, hogy a tanulmány írója maga is hosszabb időn át volt egyik szoftver-újság állandó levelezője, a sok tinédzser fiú között „csak egy lány”. A legkülönbözőbb kérdésekkel és üzenetekkel keresték meg fiatalok, akiknek sejtelmük sem volt, hogy ki is ő valójában.
17. Alan C. Kay: Oktatás... i. m. 93. o.